

годні його характеризують як комплекс умов, що впливають на формування знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій та смисложиттєвих орієнтирів особистості та визначають однією з найефективніших умов реалізації педагогічних технологій. Тому закладам освіти потрібно з урахуванням особливостей та можливостей зовнішнього середовища проектувати власні середовища, які б відповідали існуючим вимогам суспільства, сприяли навчальній діяльності, взаємодії, рефлексії та самореалізації особистості.

Література

1. Абрамова Ю.Г. Психология среды: источники и направления развития [Электронный ресурс] / Ю.Г. Абрамова // Вопросы психологии. – 1995. – № 2. – С. 130–137. – Режим доступа: <http://www.istu.ru/unit/epign/siip/aripsi/3593>.
2. Гайсина Л.Ф. Готовность студентов вуза к общению в мультикультурной среде и ее формирование [Электронный ресурс] : [монография] / Л.Ф. Гайсина. – Оренбург : РИК ГОУ ОГУ, 2004. – 113 с. – Режим доступа: http://window.edu.ru/window_catalog/files/r19122/metod413.pdf.
3. Козырев В.А. Теоретические основы развития гуманитарной образовательной среды педагогического университета : автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра пед. наук : 13.00.01 / В.А. Козырев ; Рос. гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена. – СПб., 1999. – 24 с.
4. Маркович Д.Ж. Общая социология : учеб. пособ. для вузов / Д.Ж. Маркович. – М., 1998. – 432 с.
5. Нартова-Бочавер С.К. Человек суверенный: психологическое исследование субъекта в его бытии / С.К. Нартова-Бочавер. – СПб. : Питер, 2008. – 400 с.
6. Половинкина О.И. От реализма к натурализму [Электронный ресурс] / О.И. Половинкина. – Режим доступа: <http://lit.1september.ru/article.php?ID=200500614>.
7. Сорокин П.А. Социология революции / П.А. Сорокин. – М., 2005. – С. 621.
8. Соціологічна енциклопедія / укладач В.Г. Городяненко. – К. : Академвидав, 2008. – 456 с.
9. Ткач Т.В. Освітній простір особистості: психологічний аспект : [монографія] / Т.В. Ткач ; Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К. ; Запоріжжя, 2008. – 272 с.
10. Философский энциклопедический словарь / Е.Ф. Губский, Г.В. Кораблева, В.А. Лутченко. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 576 с.
11. Шацкий С.Т. Педагогические сочинения : в 4 т. / С.Т. Шацкий. – М. : Просвещение, 1964. – Т. 3. – 490 с.
12. Шумакова И.А. Понятие “рефлексивная образовательная среда” в философии образования [Электронный ресурс] / И.А. Шумакова // Научные ведомости. – 2008. – № 4. – Режим доступа: <http://dspace.bs.u.edu.ru/bitstream/123456789/66/1/Shumakova%20I.A.%20Notion.pdf>.
13. Jakes S., Brookins C. Understanding Ecological Programming: Merging Theory, Research and Practice. Routledge, 2004.

ТОКАРЄВА А.В.

ЕЛЕКТРОННИЙ ДИСКУРС ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВНЗ

Починаючи з 1960-1970 рр. у світі спостерігаються процеси, які можна характеризувати прагненням народів до зберігання своєї самобутності, підкреслення унікальності, автентичності національних культур і психоло-

гічного складу, сплеском у мільйонів людей усвідомлення належності до певного етносу. Водночас геополітичні та соціокультурні умови сприяють глобалізації сучасного суспільства, розвитку ідеології та філософії толерантності й соціального партнерства між різними культурами. Тобто об'єктивною потребою сучасного суспільства стає пошук оптимальних шляхів організації комунікації між людьми в умовах зберігання цих двох тенденцій.

Не випадково останніми роками дослідження, пов'язані з різними питаннями міжкультурного спілкування, стають усе більш актуальними. Теоретико-методологічні аспекти міжкультурної комунікації інтенсивно розглядаються різними галузями знань, зокрема, філософією (В. Біблер, В. Бушкова, В. Лекторський, У. Макбрайт, В. Табачковський), психологією (А. Бороноєв, В. Кочетков, О. Леонт'єв, Т. Стефаненко, Є. Тарасов), культурологією (Г. Єлізарова, Б. Єрасов, А. Кармін), лінгвістикою (Є. Верещакін, Д. Гудков, О. Леонтович, Й. Стернін, Ю. Сорокін, С. Тер-Мінасова). Особливості міжкультурного спілкування в контексті діалогу культур і цивілізацій відображені в працях таких вітчизняних науковців, як Н. Бориско, Н. Ішханян, Р. Мільруд, В. Сафонова. Компетенції, пов'язані із життям у багатокультурному багатонаціональному просторі, досліджує багато зарубіжних учених: М. Байрам, М. Фантіні, С. Крамш. Потрібно зазначити, що більшість сучасних досліджень у сфері міжкультурної комунікації зосереджено на проблемах особистої комунікації (*face-to-face communication*). Однак інтенсивне міжкультурне спілкування відбувається й у комп'ютерно-опосередкованій комунікації (далі – КОК) – новому типі комунікації за допомогою онлайнових інструментів, таких як електронна пошта, дискусійні форуми, електронні дошки оголошень, текстові та усні чати. Незважаючи на значний інтерес дослідників до вивчення комп'ютерно-опосередкованої комунікації (а саме: перспективи розвитку електронних жанрів розглядаються в працях Л. Капанадзе; дискурс у мережі Інтернет аналізують британські та американські автори Д. Кристал, П. О'Коннер, С. Міллер, Д. Енджелла, французькі дослідники А. Дежон, І. П'єрозак, П. Лапуанта, російські вчені П. Кондратов, А. Аврамова, методологію електронного дискурсу розробляє С. Херрінг), питання використання комп'ютерно-опосередкованої комунікації у розвитку міжкультурного спілкування вимагають подальшого поглибленого вивчення.

Метою статті є спроба обґрунтувати доцільність вивчення електронного дискурсу як одного з аспектів міжкультурної компетенції в рамках викладання іноземних мов.

Перш за все, відзначимо, що сьогодні Інтернет є невід'ємною частиною культури суспільства, одним з головних елементів розвитку цивілізації. Його специфіка полягає в тому, що це не тільки значний технічний винахід, а й важливе соціальне явище. Виникнення Інтернету в кінці 1960-х рр. як ще одного комунікативного каналу передачі даних, а у ХХІ ст. – як засобу масової комунікації привело до появи не тільки глобального інформаційного середовища, а й особливих віртуальних товариств, блогів, сітьової культури

та мови. Зараз уже можна говорити як про появу особливого електронного писання – третьої форми мови, що існує поряд з усною та письмовою, так і про певне комунікативне середовище, яке воно обслуговує [1]. В англomовній науковій парадигмі для визначення цієї нової електронної мови використовують терміни: *weblish*, *tech-speak*, *netlingo*, *e-talk*, *wired-style*, *geek-speak*, *netspeak*, а для комунікативного середовища його функціонування – *Computer Mediated Communication (CMC)*, тобто комп'ютерно-опосередкована комунікація [8].

Сьогодні також можна говорити про появу Інтернет-дискурсу як складової комп'ютерно-опосередкованої комунікації. Перш ніж розпочати аналіз електронного дискурсу, необхідно визначитися з поняттям “дискурс”. Цей термін використовують гуманітарні науки (лінгвістика, соціальна семіотика, політологія, соціологія, психологія), предмет яких безпосередньо або опосередковано передбачає вивчення функціонування мови. Цей термін має різні тлумачення. Спроби дати визначення поняттю “дискурс” робили Е. Бенвеніст, І. Гальперин, Т.А. ван Дейк, Ж. Деррида, І. Клименко, Ю. Кристева, Ю. Степанов, М. Фуко, З. Херрис. Науковці єдині в тому, що дискурс існує перш за все і головним чином у текстах, але таких, за якими постає специфіка лексики, особливі правила слововживання й перевага синтаксичних структур, тобто специфічний світ [1].

Аналіз сучасної наукової літератури дав змогу І. Клименко зробити висновок про організацію дискурсу, який є інтерактивним явищем, а в змістовому відношенні – використанням мови в соціальному контексті, тобто дискурс є діалогічним за своєю суттю [4, с. 183]. Т.А. ван Дейк зазначав, що “дискурс” у широкому розумінні є складним поєднанням мовної форми, значення та дії, яку можна найкраще охарактеризувати через поняття комунікативної події чи комунікативного акту. Адресант і адресат, їх особистісна й соціальна характеристики, інші аспекти соціальної ситуації стосуються цієї події [3]. На наш погляд, більш влучним є визначення, надане деякими вченими, які вважають дискурс “мовою у використанні” (*language-in-use*).

Як уже було відзначено, у зв'язку з інтенсивним упровадженням у життя суспільства комп'ютера та Інтернету формується особливий вид дискурсу – Інтернет-дискурс, або електронний дискурс (*E-discourse*). Електронний дискурс визначається як мова, “що використовується для спілкування в кібер-просторі, уявному просторі, створеному Інтернетом, у якому люди взаємодіють і формують соціальні відносини” [9, с. 106]. Мова Інтернету, її характеристики та особливості функціонування привертають велику увагу вітчизняних і зарубіжних мовознавців. Вивчаються властивості мови Інтернету як специфічного засобу комунікації; прогноуються можливості впливу Інтернет-лексики на стандартну мову (Є. Горошко, Д. Кристал); описується мова спілкування в Інтернеті неформального (“чати”) та формального (“конференції”) характеру (М. Бергельсон, Є. Галичкіна, Л. Капанадзе, С. Херринг).

На лінгвістичні форми мови Інтернету, безумовно, впливають такі фактори, як фізичне обмеження техніки – найбільш відчутним є те, що

“спілкування” відбувається за допомогою стандартної клавіатури. Також існують важливі соціальні фактори, наприклад, комп’ютерний жаргон розробників комп’ютерних технологій, швидкість спілкування та його неофіційність. Мова Інтернету ґрунтується на творчій типології, багато традиційних правил граматики або стилістики часто порушуються.

Серед російських лінгвістів, які спробували зробити глибокий теоретичний аналіз та описати конструктивні ознаки електронного дискурсу, першою була Є. Галичкіна. Вона виділила такі ознаки електронного дискурсу: 1) електронний сигнал як канал спілкування; 2) віртуальність; 3) дистантність, тобто роздільність у просторі та часі; 4) опосередкованість (відбувається за допомогою технічних засобів); 5) високий ступінь прозорості (тексти можуть бути об’єднані всередині інших текстів або мати посилення на інші тексти); 6) наявність гіпертексту; 7) креолізованість комп’ютерних текстів; 8) статусна рівноправність учасників; 9) передача емоцій, міміки, почуттів за допомогою “смайликів”; 10) комбінація різних типів дискурсу; 11) специфічна комп’ютерна етика [2].

Важливою характеристикою електронного дискурсу є розмаїття його жанрів. Так, професор Д. Кристал вирізняє чотири жанри, або основні ситуації використання Інтернету: електронна пошта, синхронні та асинхронні чати, включаючи електронну дошку оголошень (bulletin board system), “віртуальні світи” (MUDs), Всесвітня павутина. Кожна із чотирьох ситуацій використання Інтернету має власні мовні особливості. Дослідник характеризує сутність цього виду комунікації формулою “усна форма мови + письмова форма мови + ознаки, опосередковані комп’ютером” [6].

Близько до цієї проблематики підходять дослідження Н. Ахренової, яка розглядає мовні характеристики електронного дискурсу. За даними дослідниці, відмінною рисою Інтернет-лексики є поєднання різностильових елементів, включення розмовних слів та оборотів, використання фразеологізмів, конотативних слів і словосполучень, які відображають непряму оцінку описуваного явища. Лексика Інтернету має риси як письмового, так і усного різновидів мови; зберігає окремі риси професійно технічного жаргону; активно використовує загальноживану лексику й формується за принципами формування неформальної лексики. Н. Ахренова детально вивчила ті порушення норм письмової мови, які відбуваються на всіх її рівнях:

– *на лексичному рівні* використовуються сленгові вирази (наприклад, go offline – поспілкуватися віч-на-віч, drill down – обговорити в деталях). Вживається велика кількість аббревіатур та акронімів, при цьому аббревіації підлягають не тільки слова або словосполучення, а й цілі речення. Наприклад, ICWUM (I see what you mean), AWHFY (Are we having fun yet?), GMTA (Great minds think alike). “Народжуються” й активно функціонують комп’ютерні аббревіатури: цифрові (GR8, T2UL), звукові (cu, r), клавіатурні (sk%l, ki\$\$);

– *словотворення* мови Інтернету хоча й підлягає прийнятним моделям (афіксація, словоскладання, конверсія, аббревіація), але відрізняється

тим, що афікси додаються до слів, які в нормативній мові не приймають таких афіксів, таким чином створюючи своєрідну гру слів, яка відтворює іронічний відтінок, легкість сприйняття, розуміння Інтернету без боязні та недовіри;

– на рівні пунктуації наявною є тенденція до аграматизму – відхилення від пунктуаційних норм літературної мови. Дуже широко використовуються символи, які не є частиною традиційної пунктуації, наприклад, #. Для надання спілкуванню більшої емоційності розроблена семіотична система – емотикони, або смайлики: (;-) – підморгував; :~-(– плачу; :-o – вражений. Великі літери використовуються для імітації крику (I SAID NO), інтервали між буквами – для означення “ясно та зрозуміло” (W H Y N O T, w h y n o t), виділення зірками – для емпізи (the *real* answer) [1].

Поділяючи думку дослідниці, робимо висновок, що мова Інтернету, поєднуючи ознаки письмової та усної мови, має свої властивості, які роблять її третім засобом комунікації.

Інтернет революціонував не тільки наукову, соціальну, а й освітню сферу суспільства. Завдяки його використанню зараз можливе “спілкування без кордонів” з одногрупниками, дослідниками-однорумцями, викладачами та експертами; робота над сумісними проектами, співавторство та розробка текстів; створення нових освітніх інструментів, пошук нових шляхів сприйняття історії та культури; збір дослідницьких даних і ресурсів.

Великий потенціал використання КОК, зокрема Інтернету, широко визнається у викладанні мов. Особливо ефективним він є у викладанні англійської мови як другої або іноземної мови, де Інтернет розглядається як єдина можливість створити автентичну мовну практику. Поряд із цим особливості новаторської мови Інтернету, які являють собою значне відхилення від нормативної мови, можуть створювати такі комунікаційні перешкоди, як відсутність порозуміння, виключення зі спілкування, “спалахування”. Переконані, що якщо комп’ютерно-опосередкована комунікація використовується у викладанні англійської мови, основні поняття, пов’язані з КОК, слід вивчати на заняттях з іноземної мови. Сьогодні все більше студентів “світовими” мандрівниками, просто залишаючись вдома і спілкуючись завдяки Інтернету, використовуючи електронний дискурс. Одним зі шляхів спрямувати інтерес та ентузіазм студентів “у потрібне русло”, на думку А. Муніанді, є спроба створити значущі за змістом завдання для підвищення та вдосконалення їх комунікаційних стратегій [7]. І. Авер’янова, розглядаючи схоже коло питань, зазначає, що, крім загальних вказівок щодо відповідного користування Інтернетом та ознайомлення з етичними нормами електронної комунікації, викладачам англійської необхідно роз’яснити студентам як лінгвістичні умовності електронного дискурсу, так і комунікативні наслідки їх правильного або неправильного [5].

Висновки. Людина, яка прагне освоїти Інтернет, має спочатку засвоїти його основні поняття, до яких, насамперед, належить електронний дискурс. Більше того, цілком погоджуємося з І. Авер’яною в тому, що “якщо формування всебічної мовленнєвої компетенції є метою навчання іно-

земних мов, тоді електронний дискурс як один з аспектів цієї компетенції також має бути предметом викладання в рамках вивчення іноземних мов” [5, с. 35].

Література

1. Ахренова Н.А. Интернет-дискурс как глобальное межкультурное явление и его языковое оформление : дис. на соискание ученой степени д-ра филол. наук : 10.02.19 / Н.А. Ахренова. – М., 2009. – 365 с.
2. Галичкина Е.Н. Специфика компьютерного дискурса на английском и русском языках : дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : 10.02.19 / Е.Н. Галичкина. – Астрахань, 2001. – 258 с.
3. Дейк ван Т.А. Стратегии понимания святого текста : пер. с англ. / Т.А. ван Дейк // Новое в зарубежной лингвистике. Когнитивные аспекты языка. – М. : Прогресс, 1988. – Вып. 23. – С. 153–211.
4. Клименко І. Теоретичні засади лінгвістичного аналізу політичного дискурсу / І. Клименко // Лінгвістичні студії. Проблеми лінгвістики тексту, дискурсології, дискурс-аналізу. – Луганськ : ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2009. – Вип. 19. – С. 182–186.
5. Averianova I. Linguistic Netiquette as Viewed from the EFL Classroom in Journal of Language, Culture and Communication retrieved from nucba.sampleple.net/themes/s_cic@cic@nucba/pdf/njlcc082/03IRINAE.pdf.
6. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 272 p.
7. Muniandy A. Electronic-discourse (E-discourse): Spoken, written or a new hybrid? In Prospect Vol. 17, No. 3 December 2002. – 45-68 p.
8. Thurlow C., Lenge L. Computer Mediated Communication: SOCIAL interaction and the internet. London: Sage Publications Ltd, 2004. – 256 p.
9. Yates S. English in cyberspace. In S. Goodman and D. Graddol (eds). Redesigning English: New texts, new identities. London: Routledge, 2001. – 250 p.

УЧИТЕЛЬ І.Б.

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

В умовах інформаційного суспільства важливим завданням вищої школи є формування здатності майбутнього фахівця до професійної само-реалізації, створення умов для вироблення в майбутніх педагогів “стратегій самонавчання і самоосвіти як невід’ємної частини майбутньої професійної діяльності” [5]. Виконання цього завдання пов’язане з практично-діяльністю орієнтацією дисциплін психолого-педагогічного циклу, з пошуком новітніх засобів і технологій організації самостійної роботи студентів. Застосування інформаційних технологій у процесі підготовки майбутнього педагога професійного навчання створює умови для розвитку творчих здібностей студента, формування вмінь орієнтування в інформаційному середовищі, самоорганізації та самоосвіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що підготовку фахівця нової формації науковці (О. Бодальов, А. Деркач, Н. Кузьміна, А. Темербекова) пов’язують з реалізацією в освітньому процесі андрагогічних принципів, таких як: самостійне навчання, індивідуалізація навчання, кооперативна діяльність, опора на життєвий досвід, контекстність навчання,